

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ

Метою представленої роботи є визначення основних складових процесу регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти, а також основних характеристик процесу фінансування. Визначено основну роль складових процесу управління в закладах загальної середньої освіти та складові фінансового забезпечення. Основними методами дослідження є: аналіз і синтез – для визначення основних складових процесу регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти, методи дедукції та індукції – для визначення основних аспектів фінансового забезпечення діяльності закладів загальної середньої освіти, графічний метод – для наочного представлення результатів дослідження. Регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти є важливим елементом забезпечення якісної освіти та сталого розвитку освітньої системи. Держава, як основний регулятор, встановлює нормативну базу та стандарти для функціонування закладів освіти, а також забезпечує фінансування з метою забезпечення доступності та якості освіти. Основні напрямки регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти включають: нормативно-правове регулювання, фінансування, стандарти якості, моніторинг та оцінювання, розвиток кадрів, інфраструктура та матеріально-технічне забезпечення. Всі ці аспекти регулювання сприяють створенню сприятливої середовища для розвитку закладів загальної середньої освіти, підвищенню їх ефективності та забезпеченню якості навчання та виховання учнів. Регуляторна політика має бути спрямована на забезпечення сталого розвитку освіти, враховуючи сучасні виклики суспільства та потреби ринку праці. Важливо, щоб регулювання було гнучким та адаптовано до змінних умов, забезпечуючи закладам загальної середньої освіти можливість ефективно реагувати на нові виклики та впроваджувати інновації. Регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти включає в себе ряд фінансових аспектів, які впливають на їх функціонування, розвиток та якість наданої освіти. Фінансове забезпечення є одним із ключових чинників, який визначає ефективність освітнього процесу та розвитку закладів загальної середньої освіти. Визначено основні аспекти фінансового регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти: державне фінансування. Уряд виділяє бюджетні кошти для забезпечення функціонування та розвитку закладів загальної середньої освіти. Державне фінансування забезпечує базовий рівень надання освітніх послуг та інфраструктурних потреб закладів; регулювання тарифів і цін. Держава може регулювати рівень плати за навчання в закладах загальної середньої освіти, щоб забезпечити доступність освіти для різних верств населення; фінансовий контроль. Заклади загальної середньої освіти підлягають фінансовому контролю з боку державних органів інспекції, що дозволяє забезпечити ефективне та економічне використання бюджетних коштів; залучення інвестицій. Заклади загальної середньої освіти можуть залучати додаткові кошти зі сторонніх джерел, таких як гранти, спонсорська підтримка, пожертвування тощо. Це дозволяє збільшити фінансові ресурси та реалізувати нові проекти та програми; фінансова підтримка освітніх програм. Держава може надавати фінансову підтримку окремим освітнім програмам та ініціативам, спрямованим на підвищення якості освіти та розвиток закладів; формування бюджетів: Заклади загальної середньої освіти формують свої бюджети, враховуючи потреби та прибутковість, а також цілі та завдання, що стоять перед ними. Фінансовий аспект регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти важливий для забезпечення стабільності їх роботи, підвищення якості освіти та забезпечення доступності для всіх верств населення.

Ключові слова: економічний механізм, заклад освіти, освіта, система освіти України, механізм регулювання освіти, фінансування закладів загальної середньої освіти, бюджетування

Olena PTASHCHENKO

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

REGULATION OF ACTIVITIES OF GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS: FINANCIAL ASPECT

The purpose of the presented work is to determine the main components of the process of regulating the activities of general secondary education institutions, as well as the main characteristics of the financing process. The main role of the components of the management process in institutions of general secondary education and the components of financial support are determined. The main research methods are: analysis and synthesis - to determine the main components of the process of regulating the activities of general secondary education institutions, methods of deduction and induction - to determine the main aspects of financial support for the activities of general secondary education institutions, graphic method - to visually present the results of the study. Regulation of the activities of general secondary education institutions is an important element of ensuring quality education and sustainable development of the educational system. The state, as the main regulator, establishes the regulatory framework and standards for the functioning of educational institutions, as well as provides funding to ensure the availability and quality of education. The main areas of regulation of general secondary education institutions include: regulatory and legal regulation, financing, quality standards, monitoring and evaluation, personnel development, infrastructure and material and technical support. All these aspects of regulation contribute to the creation of a favorable environment for the development of general secondary education institutions, increasing their efficiency and ensuring the quality of education and upbringing of students. Regulatory policy should be aimed at ensuring the sustainable development of education, taking into account the modern challenges of society and the needs of the labor market. It is important that regulation is flexible and adaptable to changing conditions, providing general secondary education institutions with the opportunity to respond effectively to new challenges and to innovate. Regulation of the activities of institutions of general secondary education includes a number of financial aspects that affect their functioning, development and the quality of the education provided. Financial support is one of the key factors that

determines the effectiveness of the educational process and the development of general secondary education institutions. The main aspects of the financial regulation of the activities of general secondary education institutions are defined: state funding. The government allocates budget funds to ensure the functioning and development of general secondary education institutions. State funding ensures the basic level of provision of educational services and infrastructure needs of institutions; regulation of tariffs and prices. The state can regulate the level of tuition fees in institutions of general secondary education to ensure the availability of education for different sections of the population; financial control. Institutions of general secondary education are subject to financial control by state inspection bodies, which allows for effective and economical use of budget funds; investment attraction. General secondary education institutions can attract additional funds from external sources, such as grants, sponsorships, donations, etc. This allows to increase financial resources and implement new projects and programs; financial support of educational programs. The state can provide financial support to individual educational programs and initiatives aimed at improving the quality of education and development of institutions; formation of budgets: General secondary education institutions form their budgets, taking into account needs and profitability, as well as the goals and objectives facing them. The financial aspect of regulating the activities of institutions of general secondary education is important for ensuring the stability of their work, improving the quality of education and ensuring accessibility for all segments of the population.

Key words: economic mechanism, educational institution, education, education system of Ukraine, education regulation mechanism, financing of general secondary education institutions, budgeting

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Загальна середня освіта в Україні має велике значення для формування основ освіченості та культури нації. Тому регулювання діяльності цих закладів має забезпечувати їх високий стандарт якості та доступність для всіх громадян. Важливо стимулювати розвиток інноваційних підходів до навчання та виховання, щоб підготувати молоде покоління до викликів сучасного світу.

Фінансова стабільність закладів загальної середньої освіти є основною передумовою їх успішної діяльності. Забезпечення адекватного фінансування дозволяє залучати якісних педагогічних кадрів, модернізувати інфраструктуру та забезпечувати необхідні навчальні матеріали та обладнання. Держава повинна забезпечити прозорий та ефективний механізм розподілу коштів та контроль за їх використанням.

Особлива увага повинна бути приділена кадровій політиці. Важливо стимулювати професійний розвиток педагогічних працівників, підтримувати їх мотивацію та створювати умови для творчої діяльності. Забезпечення високої якості навчання та виховання залежить від компетентності та професіоналізму педагогічних кадрів. Ще одним важливим аспектом регулювання є створення стимулів для інноваційної діяльності. Держава може надавати підтримку та заохочення для закладів, які впроваджують нові підходи до навчання та виховання, використовуючи сучасні технології та методики. Інновації допоможуть підготувати учнів до майбутньої професійної діяльності та розвивати їх потенціал.

Також важливим елементом регулювання є створення сприятливого інституційного середовища для розвитку освіти. Держава повинна забезпечити правову підтримку та стимули для інноваційної діяльності закладів освіти, сприяти залученню інвестицій у розвиток освітніх технологій та інфраструктури. Також важливо сприяти партнерству між державними та приватними секторами в сфері освіти, що дозволить поєднати їхні ресурси та експертизу для підвищення якості освітніх послуг.

Успішне регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти передбачає також забезпечення гнучкості та адаптивності регуляторної політики. Сучасний світ змінюється швидко, і важливо, щоб регулювання було готовим відповідати на нові виклики та технології. Тому держава повинна створювати механізми, які дозволять оперативно реагувати на зміни в освітній сфері та впроваджувати необхідні зміни у нормативні акти.

Загальнонаціональні та регіональні стратегії та програми розвитку освіти важливі для забезпечення координованого та системного розвитку закладів загальної середньої освіти. Вони мають враховувати виклики сучасного світу, потреби ринку праці та суспільства, а також забезпечувати пріоритети у сфері освіти.

Отже, регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти має бути комплексним, спрямованим на забезпечення якості та доступності освіти для всіх громадян. Саме тому дослідження процесу регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти є сьогодні актуальним та своєчасним, що дозволяє окреслити напрям поточного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загальна середня освіта в Україні має велике значення для формування основ освіченості та культури нації. Тому регулювання діяльності цих закладів має забезпечувати їх високий стандарт якості та доступність для всіх громадян. Важливо стимулювати розвиток інноваційних підходів до навчання та виховання, щоб підготувати молоде покоління до викликів сучасного світу.

Фінансова стабільність закладів загальної середньої освіти є основною передумовою їх успішної діяльності. Забезпечення адекватного фінансування дозволяє залучати якісних педагогічних кадрів, модернізувати інфраструктуру та забезпечувати необхідні навчальні матеріали та обладнання. Держава повинна забезпечити прозорий та ефективний механізм розподілу коштів та контроль за їх використанням.

Саме тому проблематика дослідження діяльності в сфері освіти має широке коло напрацювань, так дослідженням системи освіти присвячені роботи багатьох науковців, економістів та представників

політичних об'єднань. Так освітні питання відображені в роботах Л. Ващенко, Л. Даниленко [6], Л. Калініної, О. Козлової та інших і стосуються безпосередньо розвитку діяльності закладів загальної середньої освіти. В цілому розвитку науки та освіти присвячені роботи Т. Борової, І. Грищенка [1], Л. Гриневич, Ю. Данька, В. Крем'яна [9], А. Крисоватого [3], М. Окландера, О. Ніфатової, В. Пономаренка, С. Шкарлета та інших. В цих роботах розглянуті особливості становлення сучасної вітчизняної освітньої системи та представлені всебічні тренди її розвитку.

Формулювання цілей статті

Метою представленої роботи є визначення основних складових управління та регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти, а також аналіз фінансової складової системи управління діяльністю закладів загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу

Сутність процесу регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти полягає в систематичному і комплексному впливі державних органів та інших зацікавлених сторін на діяльність цих закладів з метою забезпечення високої якості освіти та досягнення поставлених цілей. Регулювання має бути спрямоване на досягнення певних соціально-економічних, культурних та освітніх цілей суспільства, а також забезпечення розвитку освітньої системи в цілому.

Основні аспекти процесу регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти включають декілька обов'язкових складових, що представлено на рис. 1.

Рис. 1. Регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти

Джерело: складено автором на основі джерел [1, 2, 5, 6]

Таким чином, регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти це:

- ✓ визначення стратегічних цілей та пріоритетів розвитку освіти на рівні держави, регіону або місцевості;
- ✓ створення правової бази для регулювання діяльності закладів освіти, встановлення вимог до їх функціонування, планування ресурсів тощо;
- ✓ забезпечення достатнього фінансування для здійснення освітньої діяльності та розвитку закладів освіти;
- ✓ систематичне відстеження та оцінка результатів діяльності закладів освіти, їх відповідності поставленим цілям та стандартам;
- ✓ встановлення механізмів контролю та забезпечення якості освітніх послуг, впровадження стандартів якості;
- ✓ забезпечення професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

- ✓ розробка заходів для забезпечення доступності освіти для всіх верств населення, включаючи людей з особливими потребами та малозабезпечених груп населення;
- ✓ забезпечення наявності необхідної інфраструктури та технічних засобів для забезпечення ефективної діяльності закладів освіти.

Процес регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти має за мету забезпечити високий рівень якості освіти, відповідність освітніх послуг потребам суспільства та розвиток кадрового потенціалу. Для досягнення цих цілей важливо розробляти ефективну освітню політику, забезпечувати адекватне фінансування та створювати умови для інноваційного розвитку. Такий підхід сприятиме покращенню якості освіти та розвитку громади в цілому.

Фінансовий аспект забезпечення регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти включає ряд аспектів, які спрямовані на забезпечення фінансової стійкості і ефективності діяльності цих закладів. Держава відіграє важливу роль у фінансуванні освітнього сектору, зокрема, закладів загальної середньої освіти.

Цінові фактори в регулюванні діяльності закладів загальної середньої освіти включають різноманітні аспекти, пов'язані з формуванням і зміною цін на освітні послуги, платежів, штрафів, стипендій та інших фінансових аспектів. Основні цінові фактори, що впливають на діяльність закладів загальної середньої освіти, включають такі:

- ✓ вартість навчання. Залежно від форми власності та типу закладу, вартість навчання може бути встановлена державою, комерційною структурою або іншими зацікавленими сторонами. Вартість навчання визначає, скільки учнів мають сплатити за отримання освітніх послуг;
- ✓ система стипендій та грантів. Заклади загальної середньої освіти можуть надавати стипендії та гранти успішним учням, що стимулює їх досягнення у навчанні та розвитку своїх здібностей;
- ✓ система платежів та поборів. Заклади освіти можуть збирати платежі та побори за різні додаткові послуги, такі як екскурсії, спортивні заходи, додаткові заняття та інше;
- ✓ система штрафів та винагород. Заклади можуть застосовувати систему штрафів за невиконання правил та дисципліни, а також надавати винагороди за досягнення в учнів;
- ✓ державне фінансування. Велика частина фінансування закладів загальної середньої освіти здійснюється за рахунок державних коштів, що включає в себе зарплати педагогічному персоналу, ремонт та обслуговування приміщень, закупівлю навчального обладнання та матеріалів.

Цінові фактори регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти мають великий вплив на доступність освітніх послуг, якість наданої освіти та сталість фінансового становища закладів. Відповідна політика регулювання може сприяти забезпеченню ефективної та доступної освіти для всіх учнів.

Так ціна займає одно з ключових місць в системі освіти (рис. 2.).

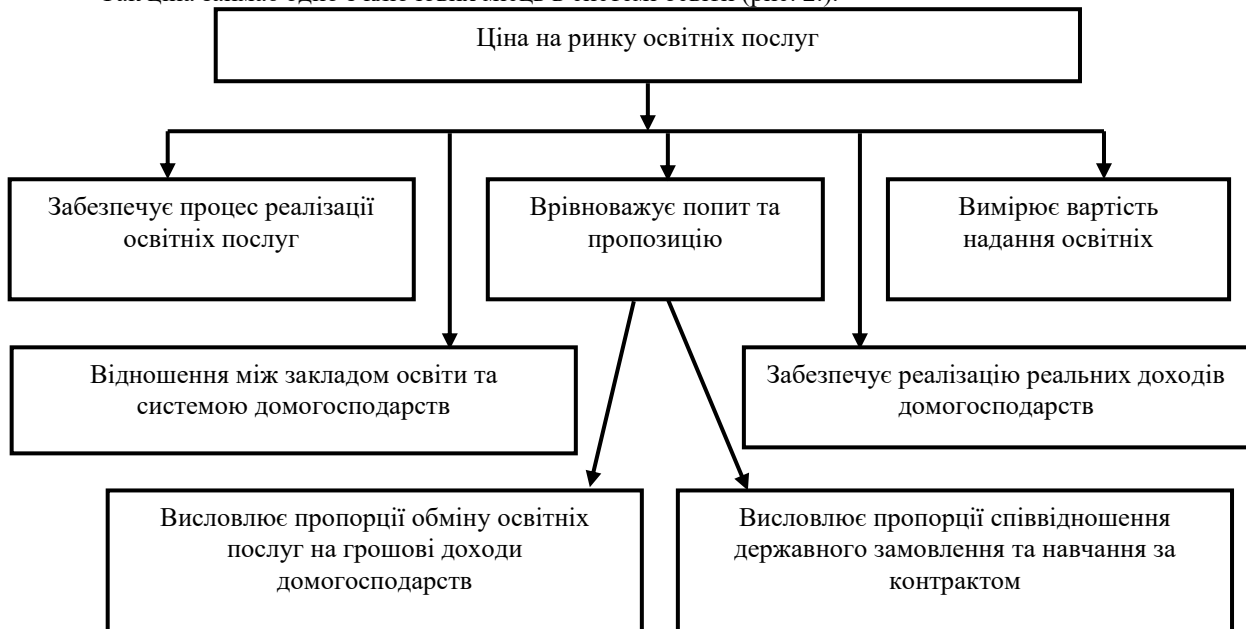

Рис. 2. Місце ціни в системі освіти

Джерело: складено автором на основі [2, 6, 8, 9]

Узгоджена робота наведених складових допомагає забезпечити стабільне фінансове забезпечення закладів загальної середньої освіти та розвиток їх ефективної діяльності. Керівництво підприємств повинно забезпечити системний підхід до управління фінансами, що дозволяє підтримувати якісний рівень освітньої діяльності та забезпечити стале зростання освітніх установ.

Регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти з фінансового аспекту включає комплекс заходів та політичних рішень, спрямованих на забезпечення стійкості фінансового становища освітніх установ, ефективного використання фінансових ресурсів та забезпечення якісної освітньої діяльності. Держава грає важливу роль у регулюванні фінансової сфери освіти, а також встановленні правил та механізмів фінансування закладів загальної середньої освіти.

Основні аспекти регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти з фінансового погляду включають:

- ✓ забезпечення достатнього фінансування для забезпечення ефективної роботи освітніх установ, зокрема виплати заробітної плати педагогічному та адміністративному персоналу, придбання необхідного обладнання та навчальних матеріалів;
- ✓ встановлення розмірів платежів за освітні послуги, що дозволяє забезпечити дохідність закладів загальної середньої освіти та доступність освіти для всіх учнів;
- ✓ моніторинг та контроль за ефективним використанням фінансових ресурсів, уникнення корупції та зловживань;
- ✓ забезпечення додаткового фінансування для створення інклюзивних умов навчання для дітей з особливими потребами.;
- ✓ пошук та залучення інвестицій, грантів та спонсорської підтримки для розвитку освітніх закладів;
- ✓ забезпечення адекватних умов праці та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що сприяє залученню та збереженню висококваліфікованих спеціалістів;
- ✓ фінансування будівництва та модернізації нових навчальних приміщень, спортивних залів, бібліотек, лабораторій, комп'ютерних класів та інших інфраструктурних об'єктів, що забезпечують комфортні умови навчання;
- ✓ підтримка розвитку додаткових освітніх програм, підготовки до зовнішніх олімпіад, конкурсів, інтелектуальних змагань, що розширює можливості навчання та розвитку учнів;
- ✓ забезпечення фінансування наукових досліджень, проведення науково-практичних конференцій та семінарів, що сприяє підвищенню рівня науково-методичної роботи закладів загальної середньої освіти;
- ✓ встановлення розмірів стипендій для успішних студентів та соціальних пільг для учнів з низьким рівнем доходів, що стимулює активність учнів у навчальному процесі;
- ✓ фінансова підтримка ініціатив педагогічних працівників, що сприяють впровадженню новаторських методик та підходів у навчанні;
- ✓ підтримка співпраці з батьківськими комітетами, громадськими організаціями, бізнес-структурами та іншими зацікавленими сторонами з метою спільного фінансування та підтримки навчальних проектів;

Ці аспекти сприяють створенню сприятливого фінансового середовища для розвитку закладів загальної середньої освіти, забезпечують сталість фінансового становища закладів та їх ефективну діяльність, а також сприяють підвищенню якості освітньої послуги та розвитку талановитих учнів та педагогів.

Саме тому доцільним є запропонувати методичний підхід до регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти з урахуванням фінансового аспекту (рис. 3).

Одним з основних компонентів методичного підходу є використання фінансового інструментарію. Інструментарій фінансового забезпечення діяльності закладів загальної середньої освіти включає різноманітні засоби та методи, які дозволяють забезпечити потреби закладів у фінансових ресурсах для їх ефективної роботи. До основних інструментів фінансового забезпечення діяльності закладів загальної середньої освіти можна віднести:

- ✓ одним із основних джерел фінансування закладів загальної середньої освіти є державний бюджет. Держава асигнує кошти на забезпечення заробітної плати педагогічних працівників, ремонт та обслуговування приміщень, придбання навчального обладнання та матеріалів. Державне фінансування гарантує безкоштовний доступ до освіти для всіх учнів та забезпечує мінімальні стандарти освітньої інфраструктури;
- ✓ заклади загальної середньої освіти можуть залучати гранти від різних донорів, які фінансують проекти з розвитку освіти або реалізації конкретних програм. Також підприємства або організації можуть надавати спонсорську допомогу, яка використовується на фінансування окремих заходів чи придбання обладнання;
- ✓ місцеві органи влади можуть надавати фінансову підтримку закладам загальної середньої освіти за рахунок місцевих бюджетів. Ці кошти можуть використовуватися для забезпечення додаткових потреб шкіл, наприклад, на проведення ремонтів, оновлення навчального матеріалу тощо;
- ✓ заклади загальної середньої освіти можуть здійснювати комерційну діяльність або надавати платні послуги (наприклад, організація додаткових тренінгів, консультацій, підготовка до іспитів), за які

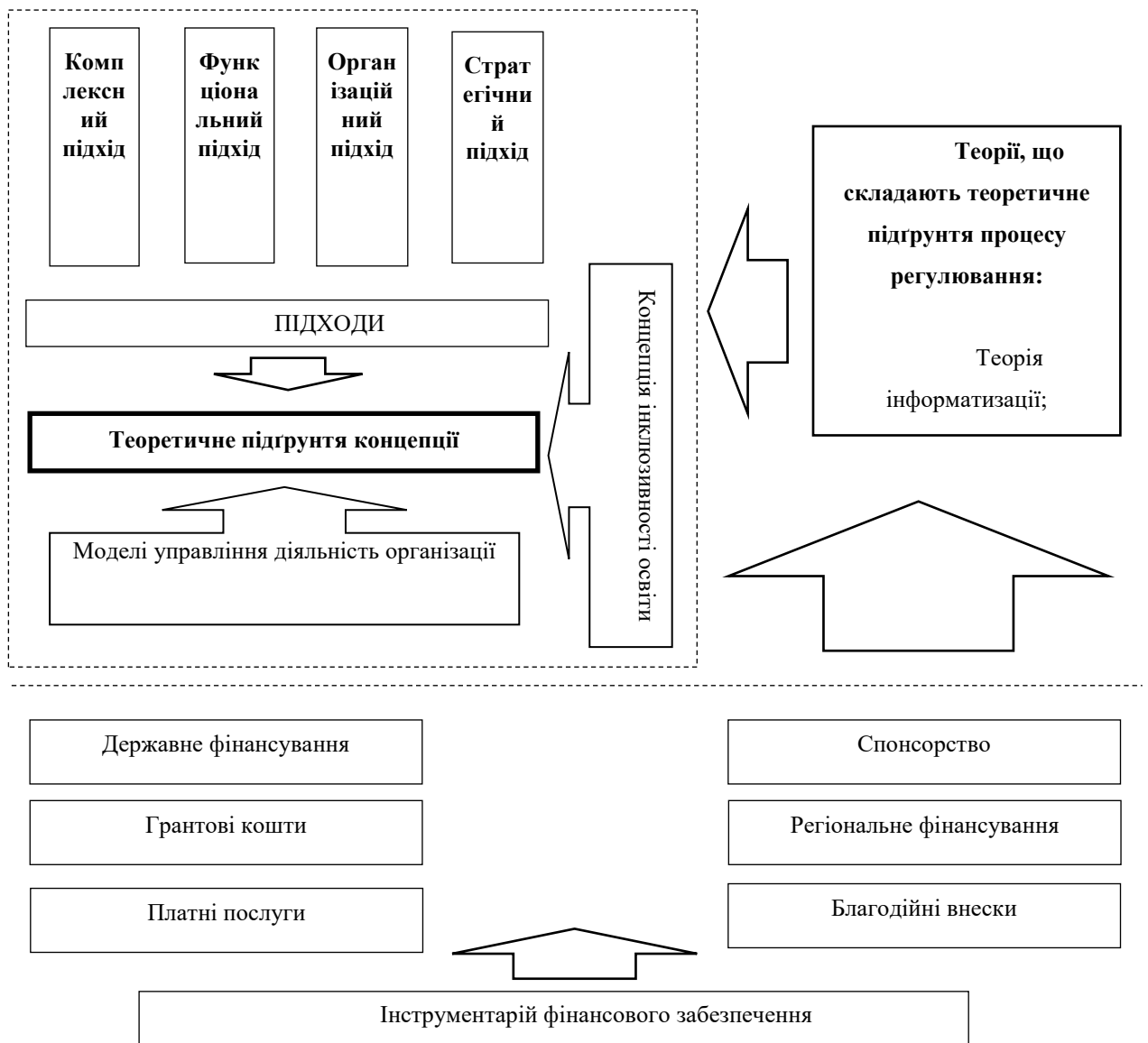
отримують додатковий дохід. Цей автономний дохід може бути використаний на покращення умов навчання та розвитку закладу;

✓ заклади загальної середньої освіти можуть залучати інвестиції для реалізації проектів з розвитку та модернізації. Інвестори можуть надавати фінансову підтримку для будівництва нових навчальних приміщень, придбання сучасного обладнання, розширення програм навчання тощо;

✓ для ефективного фінансового забезпечення діяльності закладу загальної середньої освіти важливо здійснювати оптимізацію витрат. Це означає раціональне використання фінансових ресурсів, контроль за витратами та пошук ефективних рішень;

✓ заклади загальної середньої освіти можуть укласти партнерські угоди з іншими освітніми інституціями, організаціями чи підприємствами. Це дозволяє отримувати додаткову фінансову, технічну або іншу підтримку;

✓ ретельне фінансове планування дозволяє закладу зрозуміти свої фінансові можливості та ризики, а також забезпечити стабільний розвиток. При цьому важливо забезпечити прозорість та ефективний контроль за використанням коштів.

Рис. 3. Методичний підхід до регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти

Джерело: складено автором

Враховуючи вищевказані інструменти та методи, фінансове забезпечення діяльності закладів загальної середньої освіти може бути забезпечено на високому рівні, що дозволяє забезпечити якісну освіту та створити сприятливі умови для розвитку учнів та педагогічних працівників. При цьому, кожен заклад повинен враховувати свої специфічні потреби та можливості, щоб оптимально використовувати наявні ресурси та досягти успіху у своїх завданнях.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти є важливим механізмом забезпечення якості освіти та забезпечення доступності навчання для всіх учнів, а фінансовий аспект регулювання грає важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та ефективного використання ресурсів закладів загальної середньої освіти. Постійне вдосконалення регуляторної політики у сфері освіти має сприяти розвитку конкурентоспроможних закладів, здатних забезпечити високу якість освіти та виховання учнів. Важливо створити сприятливе інституційне середовище, що сприяє інноваціям та розвитку креативних підходів до навчання.

Залучення громадськості та батьків до процесу регулювання освіти є ще однією важливою складовою успішного розвитку закладів загальної середньої освіти. Партнерство та діалог між державними органами, закладами освіти, батьками та громадськістю допомагає забезпечити врахування різних поглядів та потреб у процесі прийняття рішень.

Регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти має бути спрямоване на забезпечення якості, доступності та ефективності освітнього процесу. Воно повинно сприяти сталому розвитку освіти, готовності учнів до майбутніх викликів та формуванню кращого майбутнього для нації.

Саме тому, загальний висновок полягає в тому, що регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти є складним процесом, який потребує комплексного підходу та врахування різних аспектів. Забезпечення фінансової стабільності та ефективного використання ресурсів, контроль за якістю освіти та доступністю навчання, впровадження інновацій та розвиток партнерств - це лише деякі з аспектів, які слід враховувати при регулюванні діяльності закладів загальної середньої освіти для забезпечення успішного розвитку освітньої системи країни.

Література

1. Hryshchenko, I.M. (Ed.). (2015). Theoretical and methodological substantiation of effective financial and economic models of higher education development. Kyiv: National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.
2. Krasovskiy, I.N., Pilyavski, V.P., Shendrikova, S.P., & Nazrieva, M.V. (2020). Mechanism of the innovation development in the university. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 128, 2132-2140. doi: 10.2991/aebmr.k.200312.296.
3. Krysovaty, A. (2015). The main paradigms of education and their essential characteristics. *Psychology and Society*, 1, 114-121.
4. Nataliia Makhynia, Yaroslav Kichuk, Olena Ptashchenko, Kateryna Kyrylenko, Kateryna Horchynska, Viacheslav Riznyk (2021) Innovations in the educational process and pedagogical technologies under the influence of crisis phenomena and global digitalization. *Estudios de Economia Aplicada Vol 39, No 5 (2021)*. DOI: <http://dx.doi.org/10.25115/eea.v39i5.4789>. <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4789>
5. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред.. В. Г. Кременя. Київ, 2009. 376 с.
6. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі: Монографія. Київ: Міленіум, 2004. 352с.
7. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В. Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).
8. Корсунська Л. М. Концепція smart-освіти: загальне навчання, цифрові підручники і smart-школи / Л. М. Корсунська // *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. – 2013. – № 11. – С. 77-80.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Василь Григорович Кремень. Київ: Грамота, 2005. 448 с.
10. Olena V. Ptashchenko, Oleksii Yu. Kurtsev. (2022) Toolkit of public diplomacy in ukraine: educational exchange programs at the current. *Журнал стратегічних економічних досліджень*, № 5(10), 2022. - С. 58-72. <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/arhiv/>
11. Птащенко О.В. Становлення глобального економічного простору під впливом економіки знань. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. .В. Даля*. Випуск 3 (267), науковий журнал. – Северодонецьк, 2021, СУНУ. – с.30-34. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2021-267-3-30-34>. <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26024/1/%D0%9F%D1%82%D0%B0%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
12. Сидорова О.В. Оновлення змісту й форм методичної роботи в інноваційному просторі освітнього округу // *Управління школою*. 2008. № 29. С. 24-31
13. Федулова Л. І. Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин. URL : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf

References

1. Hryshchenko, I.M. (Ed.). (2015). Theoretical and methodological substantiation of effective financial and economic models of higher education development. Kyiv: National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

2. Krasovskiy, I.N., Pilyavski, V.P., Shendrikova, S.P., & Nazrieva, M.V. (2020). Mechanism of the innovation development in the university. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 128, 2132-2140. doi: 10.2991/aebmr.k.200312.296.
3. Krysovaty, A. (2015). The main paradigms of education and their essential characteristics. *Psychology and Society*, 1, 114-121.
4. Nataliia Makhynia, Yaroslav Kichuk, Olena Ptashchenko, Kateryna Kyrylenko, Kateryna Horchynska, Viacheslav Riznyk (2021) Innovations in the educational process and pedagogical technologies under the influence of crisis phenomena and global digitalization. *Estudios de Economia Aplicada Vol 39, No 5 (2021)*. DOI: <http://dx.doi.org/10.25115/eea.v39i5.4789>. <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/eea/article/view/4789>
5. Bila knyha natsional'noyi osvity Ukrayiny / Akad. ped. nauk Ukrayiny; za ped.. V. H. Kpemnya. Kyiv, 2009. 376 c.
6. Danylenko L.I. Upravlinnya innovatsiynoyu diyal'nisty v zahal'noosvitn'omu navchal'nomu zakladi: Monohrafiya. Kyiv: Milenium, 2004. 352s.
7. Kontseptsiya rozvytku dystantsiynoyi osvity v Ukrayini (zatverdzheno Postanovoyu MON Ukrayiny V. H. Kremenem 20 hrudnya 2000 r.).
8. Korsuns'ka L. M. Kontseptsiya smart-osvity: zahal'ne navchannya, tsyfrovi pidruchnyky i smart-shkoly / L. M. Korsuns'ka // Osvita ta rozvytok obdarovanoyi osobystosti. – 2013. – № 11. – S. 77-80.
9. Kremen' V.H. Osvita i nauka v Ukrayini – innovatsiyni aspekty. Ctpatehiya. Pealizatsiya. Pezul'taty / Vacyl' Hpyhopovych Kremen'. Kyiv: Hpromota, 2005. 448 c.
10. Olena V. Ptashchenko, Oleksii Yu. Kurtsev. (2022) Toolkit of public diplomacy in ukraine: educational exchange programs at the current. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen'*, № 5(10), 2022. - S. 58-72. <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/arhiv/>
11. Ptashchenko O.V. Stanovlennya hlobal'noho ekonomichnoho prostoru pid vplyvom ekonomiky znan'. *Visnyk Skhidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu im. .V. Dalya. Vypusk 3 (267), naukovy zhurnal. – Syeverodonets'k, 2021, SUNU. – s.30-34.* DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2021-267-3-30-34>. <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26024/1/%D0%9F%D1%82%D0%B0%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
12. Cydopova O.V. Onovlennya zmictu y fopm metodychnoyi poboty v innovatsiynomu ppoctopi ocvitn'oho okpuhu //Uppavlinnya shkolyu. 2008. № 29. C. 24-31
13. Fedulova L. I. Sotsial'ni innovatsiyni v systemi sotsial'no-ekonomichnykh vidnosyn. URL : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2008_3/60-74.pdf